

Leonidas DONSKIS: „Reikia keisti bendrąją šalies atmosferą..“

2006-05-13

1. Kokią Lietuvą norėtumėte matyti po šimto metų? Kokie visuomeninės raidos principai (ar įstatymai) galėtų padėti to siekti?

Lietuvą norėčiau matyti giliai ir negrįžtamai integruotą į Vakarų, panašią į Šiaurės Europos šalį - demokratinę, pliuralistinę, atvirą, saugią, sykiu išsaugojusią savo istorinę ir kultūrinę savastį. Šito pasiekti padėtų bent keli dešimtmečiai nenutrūkstamo demokratijos proceso ir sėkminga kartų kaita srityse, kuriose lyderystė yra kritinės svarbos - politikoje, akademinėje sferoje ir pilietinėse organizacijose.

Tikiu, kad du ar trys dešimtmečiai laisvės patirties, sustiprėjusi demokratinė politikų ir valdžios kontrolė, korupcijos įveikimas skaidrumu bei viešumu ir kartu visiškai išsivadavimas iš sovietinių "vadybininkų" kastos bei jos mentalinių palikuonių dominavimo leistų Lietuvai neatpažįstamai pasikeisti. Kokie principai ir įstatymai padėtų šito pasiekti? Rotacija, griežti konkursai ir aiškiai nustatytos bei apribotos vadovavimo kadencijos. Greičiau įsileisti jaunas žmones į aukštas pozicijas, dehierarchizuoti institucijų valdymą ir be jokių sentimentų politiniais bei teisiniais instrumentais ardyti uždaras grupes - politines, administracines bei akademinės klikas, sabotuojančias permainas ir neleidžiančias Lietuvai atsinaujinti.

2. Ar jaučiatės esąs Lietuvos bendruomenės narys? Ar galėtumėte su pasididžiovimu išstarti - "Aš esu lietuvis ir tuo labai didžiuojusi" ir kodėl?

Žinoma, jaučiuosi esąs aktyvus Lietuvos visuomenės narys. Sykiu ir mūsų politinės bendruomenės narys. Lengvai galėčiau su pasididžiovimu išstarti "Aš esu lietuvis ir tuo labai didžiuojusi", nes visų pirma didžiuojusi savo mokytoju ir didžiausiu profesiniu autoritetu - didžiu lietuvių išeivijos sociologu ir civilizacijų teoretiku Vytautu Kavoliu. Šito žmogaus dėka aš tapau tuo, kas esu. Didžiuojusi ir lietuvių tauta, kuri 1991 metais stoviškai ir kilniai laikėsi didžiulės grėsmės akivaizdoje, be jokio smurto ir didingai pasipriešindama brutaliai, baisiam politiniam režimui.

Lietuva mano akyse nusipelnė neblėstančios pagarbos ir susižavėjimo jau vien už savo istorinį vaidmenį Sovietų Sąjungos dezintegracijoje - tai Dovydas, nugalėjęs Galijotą. Kaip buvo galima nesididžiuoti Lietuva, kai Kauno "Žalgiris" triskart iš eilės nugalėjo Sovietų Sąjungos krepšinio rinktinę, vadintą CASK? Kaip galima nesididžiuoti 1972 metų Kaunu ir jaunimu, po Romo Kalantos susideginimo sukilusio prieš sovietinę mėsmažę?

3. Ar Jus tenkina Lietuvos valstybės kultūros politika? Kas joje, Jūsų nuomone, keistina?

Ne, netenkina. Ji visiškai atplėšta nuo modernių laisvų kūrybinių industrijų ir orientuota perdėm į privilegijuotų kultūros ir meno žmonių klanus. Absurdo viršūne laikau brangių ir kone sibiritiškų kultūros renginių bei festivalių organizavimą šalyje, kurioje mažų miestelių ir provincijos bibliotekos nepajėgia įsigyti garsiausių rašytojų knygų. Mūsų kultūrą būtina decentralizuoti ir kaip galima daugiau plenerų, literatūros seminarų ir muzikos festivalių bei kūrybinių forumų rengti mažuose miesteliuose. Mūsų kultūra turi atkovoti ir laimėti šalies provinciją, kuri neretai gyvena tarsi kitoje šalyje ir epochoje.

Manęs anaipol nežavi mūsų TV pasaulis, iki šiol neturintis rimtų edukacinių laidų tiek jaunimui, tiek suaugusiai auditorijai. Kas keistina? Žmonės. Mažiau politinio pasitikėjimo veikėjų ir konjunktūrinių, o daugiau asmenybių, neįsikabinusių į savo postą, pasiryžusių ką nors drąsaus nuveikti ir išseiti - arba, dar tiksliau pasakius, grįžti į kūrybos sferą. Mažiau valdininkijos ir daugiau pilietiškai mėstančių žmonių.

4. Ar Jus tenkina Lietuvos valstybės švietimo politika? Kas joje, Jūsų nuomone, keistina?

Ir Lietuvos valstybės švietimo politika manęs netenkina. Ji yra orientuota į kvalifikuoto vykdytojo ir senstančių žinių prikimšto funkcijų atlikėjo, o ne kūrybingo ir nestandartiškai mąstančio žmogaus ugdymą. Mūsų mokyklos ir universitetai neugdo lyderystės, atsakomybės ir dalyvavimo etikos. Kas keistina? Visų pirma, pats požiūris į švietimą. Mūsų šalyje iki šiol negerbiama mokykla, edukacija ir išsilavinimas. Visos liaupsės tėra gražūs fasadas ir žodžiai. Pakanka pasidomėti, kaip traktuojami mokytojai ir aukštųjų mokyklų dėstytojai Lietuvoje, kad suprastum, kokia nepagarba klesti sferoje, kuri, mano giliu įsitikimu, bus lemtinga mūsų šaliai - arba mes novatoriškos edukacijos dėka pasieksime lūžį ir tapsime inovacijų ir aukštos kultūros šalimi, arba mūsų laukia antrarūšės ir nuo Vakarų toli atsilikusios šalies ateitis. Šiuo metu turime švietimo politiką, kurioje nematau nieko, išskyrus greitą ir meistrišką ES dokumentacijos, biurokratinių praktikų ir struktūrinių fondų įsisavinimą.

5. Kokių permainių Lietuvos valstybės strategijoje reiktų pageidauti, norint susigrąžinti masiškai į Vakarus emigruojančią jaunąją Lietuvą?

Reikia keisti bendrąją šalies atmosferą. Kažką daryti su informacine erdve, kuri kasdien Lietuvą vaizduoja kaip kosminės katastrofos ištiktą šalį. Juk neįmanoma gerai jaustis šalyje, kurioje socialinė patologija, smurtas, kriminalinės kronikos ir politiniai skandalai traktuojami daug rimčiau ir pagarbiau nei intelektualinis gyvenimas ir kultūra. Dar linksmiau darosi, kai išgirsti, kad TV ir spaudos bosai su šventu įsitikimu įrodinėja, kad tai ir yra tikrasis medijų demokratizmas. Aš pats išvykęs į konferenciją ar dėstyti užsienyje nuolat mėgaujuosi Vakarų šalių spauda ir televizija - ypač britų. Kažkas yra aiškiai išsiderinę mūsų viešojoje erdvėje. Joje Lietuva atrodo gan nepatraukliai. Gerai, jei nekreipi dėmesio į kreivų veidrodžių salę ir gyveni autentiškais dalykais - nuostabiu Lietuvos teatru, jos gera literatūra, daile ir akademinė muzika. Bet ką daryti, jei neturi kur saugiai pasislėpti nuo tos brukamos destrukcijos ir tavo jauseną aktyviai veikia bei formuoja šalies viešasis gyvenimas arba išplitęs socialinių santykių modelis? Tada liūdna. Mes turime kažką daryti iš esmės keičiant bendrąją šalies sociopolitinę ir sociopsichologinę atmosferą. Kita vertus, reikia savo jaunus žmones laikyti žmonėmis, o ne statistiniais vienetais. Juk mūsų politikai iki šiol domisi tik senjorais - aktyviai balsuojančiais pagyvenusiais žmonėmis, o ne jaunimu.

6. Lietuva dažnai įvardijama kaip šalis, pirmaujanti pagal savižudžių skaičių. Kodėl taip yra ir ką daryti, kad būtų kitaip?

Šito reikia klausti psichologų ir psichiatrų, visų pirma suicidologų. Bet nuo savęs dar kartą pridurčiau, jog būtina humanizuoti mūsų viešąją erdvę ir kažką daryti su provincija - rimta nacionaline bei regionine politika atkovoti ją iš nevilties ir destrukcijos.

7. Ar Jus tenkina tai, kaip Lietuva suvokia ir pateikia save žiniasklaidoje ir televizijoje?

Ne. Žiniasklaidoje ir televizijoje Lietuva suvokia ir pateikia save kažkaip nebrandžiai. Trūksta savo vertės pojūčio ir domėjimosi tiek savimi, tiek pasauliu. Siekiama kažkokių keistų sėkmės formulių ir greito efekto, užuot mėginus analizuoti ir suprasti save. Sakyčiau, kad pernelyg jau stengiamės atrodyti, o ne būti.

8. Kokios lietuvio nacionalinės savybės Jums atrodo gražiausias, o kokios ne? Lietuvos žmonių moralė, sąmoningumas ir patriotizmas: diagnozė ir perspektyvos.

Bijau nusiristi į klišes, bet jei surizikuočiau išskirti gražų lietuvių bruožą, kurį mėgstu, tai būtų atkaklumas. Lietuviai yra geri kovotojai - tiek sporte, tiek pasipriešinimo politikoje. Juos palaužti labai sunku. Man patinka ir lietuvių gebėjimas kone viską pasigaminti - nedaug surastumėm lietuvių, kurie patys nepasistatytų namo (jei galėtų, žinoma). Jei grėstų pavojus su grupe žmonių atsidurti negyvenamoje saloje, norėčiau ten atsidurti su lietuviais - jie yra pašėlusiai praktiški ir nagingi (aš, beje, tikrai toks nesu). Į ką žiūriu skeptiškiau? Į lietuviams būdingą įtarumą, išankstinį nepasitikėjimą jokių idealizmu ir kilnesne motyvacija, netikėjimą gražiu gestu. Kad ir kaip būtų, esame normali tauta, kurioje tikrai yra kilnių, sąmoningų, dorų žmonių. Beje, tikiu Lietuvos moraliniu atgimimu ir praeities pančių atsikratymu. Visų pirma mums būtina kaip galima greičiau atsikratyti vasalo mentaliteto, servilizmo ir baimės - ypač administratorių ir biurokratų baimės.

9. Lietuvos kultūros, istorijos ar visuomenės veikėjas, kuris yra Jums autoritetas? Ir kodėl?

Jau minėjau Vytautą Kavolį, suformavusį ištisą kryptį moderniojoje lietuvių kultūroje. Galiu paminėti kitą savo draugą, iškilų visuomenės veikėją politologą ir teisininką Aleksandrą Štromą. Iš tarpukario Lietuvos kultūros ir visuomenės veikėjų su didžiule pagarba miniu mūsų šaliai ir tautai aristokratiškai tarnavusį Stasį Šalkauskį, taip pat ir Juozą Tumą-Vaižgantą. Tikras savosios epochos žmogus ir europinio masto figūra buvo Lietuvoje ne visai adekvačiai vertinamas Jonas Basanavičius. Iš dabartinių mūsų visuomenės veikėjų moraliniais autoritetais

laikau Egidijų Aleksandravičių ir Darių Kuolį. Tai žmonės, pasirinkę ne nuo visuomenės atsietą karjerą, o sunkų ir kilnų tarnavimą savo visuomenei, kad ir kokia neteisinga jiems kartais ji būtų.

10. Kokias moralinius principus vadovaujatės savo gyvenime?

Nemeluoti. Bent jau prieš kokius dešimt metų tvirtai apsisprendžiau niekada negyventi paskendęs mele. Nesistengti patikti ir padaryti įspūdį šio pasaulio galingiesiems - politikams, aukštiems administratoriams ir garsenybėms. Stengtis patikti vaikams, mokiniams ir savo studentams. Pelnyti savo žmonos ir draugų meilę. Neleisti, kad manimi nusiviltų mano mama. Visada būti mandagiam ir mažinti destrukcijos bei chamizmo kiekį savo aplinkoje. Gražinti bent dalį simbolinės skolos pasauliui ir ypač savo tėvynei už kalbą, žinias, patirtį ir žmoniškumą, kurį gavau visų pirma iš savo tėvų bei mokytojų. Bene svarbiausia - su niekuo iki galo nesitapatinti ir pasilikti sau nepriklausomo sprendimo teisę bei galimybę. Būti laisvam ir šitą ne šiaip sau mechaniškai kartoti ar puikuotis, bet suvokti kaip galimybę pažadinti laisvę ir orumą kituose.

“Lietuvos žinios”

<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/47854>